

Sygn. akt XVII AmA 123/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 marca 2014 roku

Sąd Okręgowy w Warszawie Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów

w składzie:

Przewodniczący: SSO Jolanta de Heij - Kaplińska

Protokolant: starszy sekretarz sądowy Katarzyna Dawejnis

po rozpoznaniu w dniu 11 marca 2014 roku w Warszawie na rozprawie

sprawy z odwołania Wyższej Szkoły (...) z siedzibą w B.

przeciwko Prezesowi Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów

o stwierdzenie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów

na skutek odwołania od decyzji Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów z dnia 3 września 2012 roku Nr (...)

I. oddala odwołanie,

II. zasądza od Wyższej Szkoły (...) z siedzibą w B. na rzecz Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów kwotę 360,00 zł (trzysta sześćdziesiąt) tytułem kosztów postępowania.

SSO Jolanta de Heij - Kaplińska

Sygn. akt XVII AmA 123/12

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 3 września 2012 r., o nr (...), po przeprowadzeniu wszczętego z urzędu postępowania w sprawie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, przeciwko Wyższej Szkole (...) z siedzibą w B., Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów

I. Na podstawie art. 26 ust. 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów uznał za naruszającą zbiorowe interesy konsumentów praktykę polegającą na określaniu odsetek karnych w wysokości przewyższającej wysokość odsetek maksymalnych w umowach o świadczenie usług edukacyjnych zawartych z konsumentami:

- z wykorzystaniem wzoru „Umowy o świadczenie usług edukacyjnych” obowiązującym od 1 czerwca 2009 r.,
- z wykorzystaniem wzoru „Umowy o świadczenie usług edukacyjnych” obowiązującym od 1 czerwca 2010 r.,
- z wykorzystaniem wzoru „Umowy o świadczenie usług edukacyjnych” obowiązującym od 1 czerwca 2011 r.,

co jest niezgodne z art. 359 § 2¹ ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny, a poprzez to z art. 24 ust. 1 i 2 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów

i nakazał zaniechanie jej stosowania.

II. Na podstawie art. 27 ust. 1 i 2 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów uznał za naruszające zbiorowe interesy konsumentów praktyki polegające na stosowaniu we wzorze umowy o świadczenie usług edukacyjnych obowiązującym od 1 czerwca 2010 r. postanowień wzorca umowy, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁴⁵ ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego, których treść jest następująca:

1. „Podwyżka, o której mowa w § 8 ust. 2 wchodzi w życie z dniem ogłoszenia zarządzenia Dyrektora Generalnego i nie wymaga zmiany niniejszej umowy.” (§ 8 ust. 4 wzoru umowy),
2. „Podwyżka, o której mowa w § 11 ust. 1 i 2 wchodzi w życie z dniem ogłoszenia Zarządzenia Dyrektora Generalnego i nie wymaga zmiany niniejszej umowy.” (§ 11 ust. 3 wzoru umowy),

co jest niezgodne z art. 24 ust. 1 i 2 pkt 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów

i stwierdził zaniechanie ich stosowania z dniem 1 czerwca 2011 r.

III. Na podstawie art. 27 ust. 1 i 2 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów uznał za naruszające zbiorowe interesy konsumentów praktyki polecające na stosowaniu we wzorze umowy o świadczenie usług edukacyjnych obowiązującym od 1 czerwca 2011 r. postanowień wzorca umowy, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁴⁵ ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego, których treść jest następująca:

1. „Podwyżka, o której mowa w § 8 ust. 2 wchodzi w życie z dniem ogłoszenia zarządzenia Dyrektora Generalnego i nie wymaga zmiany mniejszej umowy.” (§ 8 ust. 4 wzorów umów),
2. „Podwyżka, o której mowa w § 11 ust. 1 i 2 wchodzi w życie z dniem ogłoszenia zarządzenia Dyrektora Generalnego i nie wymaga zmiany niniejszej umowy.” (§ 11 ust. 3 wzorów umów), co jest niezgodne z art. 24 ust. 1 i 2 pkt 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów

i stwierdził zaniechanie ich stosowania z dniem 1 czerwca 2012 r.

IV. Na podstawie art. 26 ust. 2 w związku z art. 27 ust. 4 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów określił Wyższej Szkole (...) z siedzibą w B. środek usunięcia trwających skutków naruszenia zbiorowych interesów konsumentów polegający na zobowiązaniu Wyższej Szkoły (...) z siedzibą w B. do wyeliminowania ze wszystkich aktualnie obowiązujących umów o świadczenie usług edukacyjnych zawartych przez nią ze studentami z wykorzystaniem wzorców umów obowiązujących od 1 czerwca 2010 r. oraz od 1 czerwca 2011 r. następujących postanowień:

1. „Podwyżka, o której mowa w § 8 ust. 2 wchodzi w życie z dniem ogłoszenia zarządzenia Dyrektora Generalnego i nie wymaga zmiany niniejszej umowy”, co należy uczynić w terminie 4 miesięcy od daty uprawomocnienia się niniejszej decyzji;
2. „Podwyżka, o której mowa w § 11 ust. 1 i 2 wchodzi w życie z dniem ogłoszenia zarządzenia Dyrektora Generalnego i nie wymaga zmiany niniejszej umowy”, co należy uczynić w terminie 4 miesięcy od daty uprawomocnienia się niniejszej decyzji.

V. Na podstawie art. 106 ust. 1 pkt 4 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów nałożył na Wyższą Szkołę (...) z siedzibą w B. karę pieniężną w wysokości:

- 1) 6.566 zł z tytułu naruszenia zakazu, o jakim mowa w art. 24 ust. 1 i 2 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, w zakresie opisanym w punkcie I sentencji decyzji,

2) 5.253 zł z tytułu naruszenia zakazu, o jakim mowa w art. 24 ust. 1 i 2 pkt 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, w zakresie opisanym w punkcie II oraz III sentencji decyzji.

VI. Na podstawie art. 77 ust. 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów oraz na podstawie art. 264 § 1 ustawy z dn. 14 czerwca 1960 r. Kodeksu postępowania administracyjnego w związku z art. 83 i art. 80 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów postanowił obciążyć Wyższą Szkołę (...) z siedzibą w B. kosztami przeprowadzonego postępowania w sprawie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów i zobowiązać ww. przedsiębiorcę do zwrotu na rzecz Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów kwoty 26,30 zł, w terminie 14 dni od daty uprawomocnienia się decyzji.

(decyzja, k. 5-15).

Odwołanie od powyższej decyzji w dniu 18 września 2012 r. (data stempla pocztowego) wniosła Wyższa Szkoła (...) z siedzibą w B., zaskarżając decyzję w całości i wnosząc o:

zmianę zaskarżonej decyzji poprzez zobowiązanie Uczelni w trybie art. 28 ust. 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów do podjęcia działań zmierzających do zapobieżenia wystąpienia w przyszłości naruszeń praw konsumentów.

W przypadku nieuwzględnienia powyższego wniosku, wniesiono o:

zmianę skarżonej decyzji poprzez:

- stwierdzenie zaniechania stosowania przez Uczelnię praktyk opisanych w punkcie I decyzji z dniem 1 czerwca 2012 r.,
- uznanie, iż działania Uczelni opisane w punktach II i III nie stanowią praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów i - w tym zakresie - umorzenie postępowania,
- odstąpienie od nakładania na Wyższą Szkołę (...) z siedzibą w B. kary pieniężnej, ewentualnie - w dalszej kolejności
- wymierzenie jej w niższym niż wskazany w decyzji wymiarze.

Zaskarżonej decyzji zarzucono:

1. błąd w ustaleniach faktycznych, polegający na przyjęciu, iż wniosek Uczelni o zastosowanie w sprawie art. 28 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, został przez skarżącą złożony w terminie wykluczającym zastosowanie przedmiotowej instytucji, pomimo, iż przedmiotowy przepis dopuszcza podjęcie wskazanych działań przez przedsiębiorcę „w toku postępowania”,
2. błąd w ustaleniach faktycznych, mający wpływ na treść decyzji, polegający na błędnym przyjęciu, iż stosowanie przez Uczelnię praktyk opisanych w punkcie I skarżonej decyzji, polegających na określaniu odsetek karnych w wysokości przewyższającej odsetki maksymalne w umowach o świadczenie usług edukacyjnych zawartych z konsumentami, nie zostało zaniechane z dniem 1 czerwca 2012 r.
3. błąd w ustaleniach faktycznych, mający wpływ na treść decyzji, polegający na nieprawidłowym ustaleniu, iż działania Uczelni opisane w punktach II i III omawianej decyzji stanowią praktyki naruszające zbiorowe interesy konsumentów,

a w przypadku nieuwzględnienia powyższych zarzutów:

4. błąd w ustaleniach faktycznych, mający wpływ na wysokość nałożonej kary pieniężnej, wskazanej w punkcie V skarżonej decyzji, poprzez stwierdzenie niewystępowania po stronie Uczelni okoliczności łagodzących, zaistniałych w niniejszej sprawie.

Strona odwołująca się podtrzymała powyższe stanowisko w piśmie procesowym z dnia 13 lutego 2013 r.

(odwołanie, k. 16-22; pismo pełnomocnika odwołującego, k. 55-58).

W odpowiedzi na odwołanie z dnia 15 stycznia 2013 r. (data stempla pocztowego) – uznając, iż zarzuty podniesione w odwołaniu w całości nie zasługują na uwzględnienie – Prezes UOKiK wniósł o oddalenie odwołania w całości i zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

(odpowiedź na odwołanie, k. 46-49).

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny:

Wyższa Szkoła (...) z siedzibą B. (dawna nazwa: Wyższa Szkoła (...) w B.) została założona przez Stowarzyszenie (...) w B..

(dowód: Statut (...), k. 28-30; informacja z KRS – rejestru stowarzyszeń, k. 33-38; wydruk z rejestru uczelni niepublicznych 39-42).

Uczelnia zawiera ze studentami umowy o świadczenie usług edukacyjnych w oparciu o opracowany wzorzec umowny. Data obowiązywania „wzoru umowy” na dany rok akademicki jest równoznaczna z datą obowiązywania odpowiedniego zarządzenia Dyrektora Generalnego. Natomiast w oparciu postanowienia określonego wzorca umowy zwierane są na okres maksymalnie 3 lat, wynikający z czasu trwania nauki.

(dowód: okoliczności bezsporne; umowy o świadczenie usług edukacyjnych, k. 10-15, 27-28, 32-33, 43-44 akt admin.; pismo (...) z dnia 5.04.2012 r., k. 19-20 akt admin.; oświadczenie pełnomocnika (...) złożone na rozprawie, k. 81).

We wzorcach umowy o świadczenie usług edukacyjnych obowiązujących w roku akademickim 2009/2010, 2010/2011 oraz 2011/2012 – stosowanych, odpowiednio, od dnia 1 czerwca 2009 r., 1 czerwca 2010 r. i 1 czerwca 2011 r., na podstawie zarządzenia Dyrektora Generalnego, odpowiednio, nr (...), nr (...), nr (...) – zawarto postanowienia o następującej treści:

- „Za nieterminowe regulowanie opłat pobierane będą odsetki w wysokości dwukrotności odsetek ustawowych” (§ 5 ust. 5 wzorca umowy obowiązującego w roku akademickim 2009/2010, 2010/2011, 2011/2012);
- „Podwyżka, o której mowa w § 8 ust. 2 wchodzi w życie z dniem ogłoszenia zarządzenia Dyrektora Generalnego i nie wymaga zmiany niniejszej umowy” (§ 8 ust. 4 wzorca umowy obowiązującego w roku akademickim 2010/2011, 2011/2012);
- „Podwyżka, o której mowa w § 11 ust. 1 i 2 wchodzi w życie z dniem ogłoszenia zarządzenia Dyrektora Generalnego i nie wymaga zmiany niniejszej umowy” (§ 11 ust. 3 wzorca umowy obowiązującego w roku akademickim 2010/2011, 2011/2012).

(dowód: wzorce umowne, k. 24, 26, 31, 16-17, 38-39, zarządzenie: nr (...), k. 21-23; nr (...), k. 29-30; nr (...), k. 34-37 akt admin.).

W rejestrze klauzul abuzywnych, na skutek wyroku Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów z dnia 5 października 2005 r., wydanego ws. o sygn. akt XVII AmC 20/05, pod poz. 642 figuruje postanowienie o następującej treści:

„Wysokość opłat wymienionych w p. a, b, d, ustala Rektor i podaje w formie zarządzenia do wiadomości, przed rozpoczęciem roku akademickiego.”

(dowód: www.uokik.gov.pl/rejestr/).

Według oświadczenia (...), w latach 2009-2012 Uczelnia pobrała tytułem karnych odsetek, w części przekraczającej wysokość odsetek maksymalnych, od 822 studentów kwotę 3.186,98 zł.

(dowód: pismo Uczelni z dnia 25.05.2012 r., k. 48).

Postanowieniem z dnia 15 maja 2012 r. Prezes UOKiK wszczął z urzędu postępowanie administracyjne w związku z podejrzeniem stosowania przez (...) praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów.

(dowód: postanowienie nr 1, k. 1-2 akt admin.).

W piśmie z dnia 25 maja 2012 r. Uczelnia przedstawiła swoje stanowisko w sprawie, które podtrzymała w piśmie datowanym na dzień 1 sierpnia 2012 r.

(dowód: odpowiedź na zawiadomienie (...), k. 46-51 akt admin.; pismo pełnomocnika, k. 77-79 akt admin.).

W dniu 1 czerwca 2012 r. (...) wprowadziła wzorzec umowy o świadczenie usług edukacyjnych na rok akademicki 2012/2013, w którym ww. postanowienia, stanowiące podstawę wszczęcia postępowania przez Prezesa UOKiK, nie zostały uwzględnione i zastąpiono je następującymi zapisami:

- § 4 ust. 1: „Student zobowiązuje się do uczestnictwa w organizowanym przez Uczelnię procesie dydaktycznym, terminowego regulowania opłat związanych z pobieraniem nauki w Uczelni oraz stałego (co najmniej raz w tygodniu) monitorowania osobistego elektronicznego konta studenta (wirtualny dziekanat)”

- § 5 ust. 5: „Za nieterminowe regulowanie opłat pobierane będą odsetki umowne w wysokości odsetek maksymalnych określonych w przepisie art. 359 Kodeksu cywilnego”

- § 8 ust. 4: „Podwyżka, o której mowa w § 8 ust. 2 wchodzi w życie z dniem ogłoszenia zarządzenia Dyrektora Generalnego i nie wymaga zmiany niniejszej umowy. Informacja o podwyżce jest umieszczana na indywidualnym koncie elektronicznym studenta (tzw. wirtualny dziekanat) oraz przesyłana pocztą elektroniczną”.

- § 11 ust. 2: „(...) Przepis § 8 ust. 4 zdanie drugie umowy oraz § 8 ust. 5 stosuje się odpowiednio”.

- § 11 ust. 3: „Podwyżka, o której mowa w § 11 ust. 1 i 2 wchodzi w życie z dniem ogłoszenia zarządzenia Dyrektora Generalnego i nie wymaga zgody studenta”.

(dowód: wzorzec umowy, k. 63-64 akt admin.; zarządzenie nr (...) Dyrektora Generalnego, k. 62 akt admin.).

W piśmie z dnia 3 lipca 2012 r. Uczelnia poinformowała Prezesa Urzędu, iż zarządzeniem Dyrektora Generalnego nr (...) wprowadzono uaktualniony wzorzec umowy o świadczenie usług edukacyjnych w roku akademickim 2012/2013, obowiązujący od dnia 2 lipca 2012 r. Wskazano jednocześnie, że wzór ten stanowi aktualnie obowiązujący dokument, który będzie stosowany w obrocie prawnym. We wzorcu tym zawarto następujące postanowienia:

- § 4 ust. 1: „Student zobowiązuje się do uczestnictwa w organizowanym przez Uczelnię procesie dydaktycznym, terminowego regulowania opłat związanych z pobieraniem nauki w Uczelni oraz stałego (co najmniej raz w tygodniu) monitorowania osobistego elektronicznego konta studenta (wirtualny dziekanat)”

- § 5 ust. 5: „Za nieterminowe regulowanie opłat pobierane będą odsetki umowne w wysokości i odsetek maksymalnych określonych w przepisie art. 359 Kodeksu cywilnego”

- § 8 ust. 4: „Podwyżka, o której mowa w § 8 ust. 2 wchodzi w życie od dnia ogłoszenia zarządzenia Dyrektora Generalnego i nie wymaga zgody Studenta Informacja o podwyżce jest umieszczana na indywidualnym koncie elektronicznym studenta (tzw. wirtualny dziekanat) oraz przesyłana pocztą elektroniczną”

- § 11 ust. 3: „Podwyżka, o której mowa w § 11 ust. 1 i 2 wchodzi w życie z dniem ogłoszenia zarządzenia Dyrektora Generalnego i nie wymaga zgody Studenta. Informacja o podwyżce jest umieszczana na indywidualnym koncie elektronicznym studenta (tzw. wirtualny dziekanat) oraz przesyłana pocztą elektroniczną. (...)”.

Ponadto, w § 8 ust. 5 oraz § 11 ust. 3 postanowiono, że student ma prawo do odstąpienia od umowy w przypadku, gdy zostanie poinformowany o planowanych zmianach wysokości należnych uczelni opłat.

(dowód: pismo pełnomocnika z 3.07.2012 r., k. 67-68 akt admin; zarządzenie nr (...) Dyrektora Generalnego, k. 69 akt admin.; wzorzec umowy, k. 70-71 akt admin.).

Pismem z dnia 20 lipca 2012 r. zawiadomiono (...) o zakończeniu zbierania materiału dowodowego i przysługującym jej prawie do zapoznania się ze zgromadzonym materiałem dowodowym.

(dowód: zawiadomienie, k. 75 akt admin.).

W piśmie z dnia 1 sierpnia 2012 r. (...) wystąpiła o zastosowanie wobec niej art. 28 ust.1 uokik, zobowiązując się do podejmowania działań zmierzających do zapobieżenia wystąpienia naruszeń praw konsumenta w przyszłości. W szczególności Uczelnia zobowiązała się dołożyć wszelkich aktów staranności, aby każdorazowa informacja o zarządzeniu w kwestii podwyżki opłat, o których mowa we wzorcu umowy, została indywidualnie przekazana wszystkim studentom. W tym zakresie zobowiązała się do nadzorowania prawidłowego działania platformy wymiany informacji oraz systematycznego weryfikowania i skutecznego egzekwowania korzystania z niej przez studentów. (...) zobowiązała się także poświęcić szczególną uwagę procedurze dochodzenia jej należności względem studentów w zakresie odsetek, zwłaszcza by nie przekraczały one kwot dopuszczonych prawem.

(dowód: pismo pełnomocnika, k. 77-79 akt admin.).

Postępowanie przed Prezesem UOKiK zakończyło się wydaniem decyzji w dniu 3 września 2012 r., która została zaskarżona w niniejszym postępowaniu.

W 2011 r. uzyskała przychód z prowadzonej działalności w wysokości (...) zł.

(dowód: informacja o przychodzie z działalności (...), k. 72 akt admin.).

Powyżej opisany stan faktyczny został ustalony przez Sąd w oparciu o ww. dowody, których wiarygodność i moc dowodowa nie budziły zastrzeżeń.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Odwołanie podlega oddaleniu.

Odnośnie pierwszego z zarzutów odwołania Uczelnia wskazała, że wbrew wadliwym ustaleniom Prezesa UOKiK, skierowała ona wniosek o zastosowanie instytucji z art. 28 uokik (tj. wydanie decyzji zobowiązującej) w dopuszczalnym prawem terminie, wyszczególniając planowane działania mające zapobiec naruszeniom uokik. Zdaniem strony, skoro w przepisie tym jest mowa o wystąpieniu z przedmiotowym wnioskiem „w toku postępowania”, a termin zakończenia postępowania administracyjnego został wyznaczony na dzień 15 września 2012 r., to za dopuszczalne należy uznać skierowanie do Urzędu omawianego wniosku dnia 1 sierpnia 2012 r.

Ustosunkowując się do powyższego zarzutu Prezes UOKiK wskazał, że wbrew twierdzeniom Uczelni, nie można się zgodzić, że złożony przez nią wniosek o wydanie decyzji w oparciu o art. 28 uokik należy uznać za prawidłowy, a argument dotyczący terminu, w jakim wniosek złożono w niniejszej sprawie nie był jedynym przemawiającym za jego nieuwzględnieniem. Organ wskazał, że pismo Uczelni z dnia 1 sierpnia 2012 r. jest bardzo ogólne, a ponadto zostało przesłane już po zakończeniu zbierania przez organ materiału dowodowego w sprawie, o czym powód został zawiadomiony pismem z dnia 20 lipca 2012 r. W ocenie Prezesa, w swoim wniosku Uczelnia nie określiła w sposób

wyraźny jakie zobowiązuje się podjąć działania, aby zapobiec istniejącym naruszeniom, nie określiła, że zobowiązuje się do zmiany umów, które nadal obowiązują, a zostały zawarte na zasadach zakazanych w decyzji, nie określiła również w jakim terminie, czy trybie zobowiązuje się do podjęcia działań mających na celu doprowadzenie do zmiany umów wcześniej zawartych.

Odnosząc się do powyższych stanowisk należy wskazać, że zgodnie z art. 28 ust. 1 uokik, jeżeli w toku postępowania w sprawie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów zostanie uprawdopodobnione - na podstawie okoliczności sprawy, informacji zawartych w zawiadomieniu, o którym mowa w art. 100 ust. 1, lub innych informacji będących podstawą wszczęcia postępowania - że przedsiębiorca stosuje praktykę, o której mowa w art. 24, a przedsiębiorca, któremu jest zarzucane naruszenie tego przepisu, zobowiąże się do podjęcia lub zaniechania określonych działań zmierzających do zapobieżenia tym naruszeniom, Prezes Urzędu może, w drodze decyzji, nałożyć obowiązek wykonania tych zobowiązań.

Ratio legis decyzji wydawanej na podstawie art. 28 uokik polega na uproszczeniu i skróceniu postępowania przed Prezesem Urzędu. W aktualnie obowiązującym modelu sądowej kontroli działalności Prezesa Urzędu, wniesienie odwołania do sądu inicjuje merytoryczny spór między przedsiębiorcą a organem ochrony konkurencji, w toku którego Sąd orzeka, czy przedsiębiorca naruszył zakaz z art. 24 uokik. Sąd nie kontroluje samego postępowania przed organem ochrony konsumentów, choć jego wadliwości mogą wpływać na merytoryczne rozstrzygnięcie sprawy, z uwagi na konieczność zapewnienia ochrony prawom podstawowym przysługującym przedsiębiorcy w postępowaniu przed organem ochrony konsumentów oraz w postępowaniu sądowym z uwagi na represyjny charakter sankcji z tytułu naruszenia zakazów ustawy (wyrok Sądu Najwyższego z 19 sierpnia 2009 r., III SK 5/09). Sądowa kontrola odmowy wydania decyzji zobowiązującej może mieć miejsce jedynie wyjątkowo, w przypadku naruszenia przez odmowę jej wydania podstawowych zasad porządku prawnego. W okolicznościach faktycznych niniejszej sprawy taka sytuacja nie miała miejsca.

Ustawodawca nie określił w art. 28 uokik przesłanek, którymi powinien kierować się Prezes UOKiK przy jej wydawaniu. Należy jednak zwrócić uwagę na konstrukcję powołanego przepisu, w którym ustawodawca użył zwrotu "organ może w drodze decyzji [...]". Wskazana konstrukcja to nic innego, jak uznanie administracyjne, które przyznaje organowi administracji swobodę w wydaniu rozstrzygnięcia. Jednak "owa swoboda" jest ograniczona, odbywa się bowiem w granicach prawa. Ramy prawne uznania zakreśla przepis art. 28 uokik, na podstawie którego Prezes UOKiK ocenia, czy istnieją podstawy do jego zastosowania. Niemniej jednak, z propozycją podjęcia się określonego zobowiązania w zakresie podjęcia lub zaniechania działań, które zapobiegą naruszeniu zbiorowych interesów konsumentów, występuje przedsiębiorca. To przedsiębiorca wskazuje również konkretny sposób, w jaki będzie usuwał skutki naruszenia. W ocenie Sądu, w niniejszej sprawie wniosek (...), o zastosowanie w stosunku do niej przepisu art. 28 uokik, nie spełnia powyższych wymagań, gdyż ogranicza się on do sformułowania zaledwie jednego zdania w ostatnim akapicie pisma kierowanego do Prezesa UOKiK. Uczelnia podjęła w tym zakresie tylko ogólne zobowiązanie do niestosowania w przyszłości praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów. Zdaniem Sądu, w ten sposób strona odwołująca zasygnalizowała swą wiedzę o rozwiązaniu przewidzianym w art. 28 uokik, lecz nie przedstawiła żadnych konkretnych propozycji w zakresie usunięcia skutków naruszeń. Tym samym, wniosek (...) o zmianę zaskarżonej decyzji poprzez zobowiązanie Uczelni w trybie art. 28 ust. 1 uokik do podjęcia działań zmierzających do zapobieżenia wystąpienia w przyszłości naruszeń praw konsumentów, nie zasługiwał na uwzględnienie.

W stosunku do rozstrzygnięcia zawartego w pkt I sentencji decyzji Uczelnia wskazała, że Prezes nieprawidłowo nakazał zaniechania stosowania wyszczególnionych w tym punkcie praktyk, gdyż - jak już wskazywała w toku postępowania administracyjnego - pobieranie nadmiernych odsetek miało charakter omyłkowy i na skutek samoistnych działań przedstawicieli Uczelni zostało zaniechane jeszcze przed wszczęciem postępowania administracyjnego. Strona stwierdziła również, że już w trakcie postępowania z dniem 1 czerwca 2012 r. wprowadzono w życie nowy wzór umowy, w którym w miejsce zakwestionowanej regulacji wprowadzono postanowienie, stosowanie do którego w razie nieterminowego regulowania przez konsumenta należności pobierane mogą być odsetki maksymalne. Tym

samym, zdaniem Uczelni, niezrozumiałe jest ustalenie UOKiK, iż w dalszym ciągu narusza ona zbiorowe interesy konsumentów.

Odpowiadając na powyższy zarzut Prezes Urzędu podniósł, że w jego ocenie powód pomija okoliczność, iż kwestionowane w pkt I decyzji praktyki są związane z umowami, jakimi (...) wciąż jest związana ze studentami, a nie z samymi wzorcami. Niezależnie więc od tego, jakiej treści wzorce umów stosowane są aktualnie, zdaniem organu, zarzucane praktyki wciąż trwają, z uwagi na obowiązywanie i wykonywanie umów wcześniej zawartych, a zawierających niezgodne z prawem uregulowanie dot. wysokości odsetek.

Ustosunkowując się do powyższego, Sąd Okręgowy wskazuje na konieczność rozróżnienia pojęcia wzorca umownego, umowy zawartej w oparciu o wzorzec oraz postępowania o uznanie postanowienia wzorca umownego za niedozwolone, jak również postępowania w zakresie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów. Wbrew twierdzeniom strony odwołującej, do zaprzestania stosowania praktyki polegającej na naruszaniu zbiorowych interesów konsumentów nie dochodzi z momentem zmiany wzorca umownego, jak ma to miejsce w przypadku postępowania o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone. W tym bowiem przypadku o zaniechaniu bezprawnej praktyki decyduje zamiana abuzywnych postanowień w treści umów zawartych w oparciu o wadliwy wzorzec. Zarzut postawiony (...) polegał na naruszeniu zbiorowych interesów konsumentów poprzez określanie odsetek karnych w umowach o świadczenie usług edukacyjnych a nie we wzorcu tej umowy. Na rozprawie w dniu 11 marca 2014 r. pełnomocnik strony odwołującej oświadczył, iż nie jest w stanie stwierdzić, czy umowy o świadczenie usług edukacyjnych były zamieniane w związku ze zmianami wzorców, na podstawie których je zawarto. Tym samym, skoro (...) nie wykazała tej okoliczności, zaś zaniechania stosowania praktyki zarzuconej w pkt I decyzji nie można wiązać z datą 1 czerwca 2012 r., czyli z datą wprowadzenia w życie poprawionego wzorca, to Prezes Urzędu prawidłowo nakazał stronie zaniechanie stosowania przedmiotowej praktyki. Umowy o świadczenie usług edukacyjnych obowiązywały poprzez okres trwania studiów i część z nich mogła wygasnąć (np. te zawarte na podstawie wzorca obowiązującego od 1 czerwca 2010 r.), ale większość może obowiązywać biorąc pod uwagę daty zawarcia umów i fakt powtarzania roku akademickiego (§10 wzorców umów).

W odniesieniu do rozstrzygnięcia z pkt II i III zaskarżonej decyzji odwołująca się Uczelnia nie zgodziła się z uznaniem postanowień wyszczególnionych w ww. punktach za tożsame z postanowieniami wpisanymi do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone na mocy wyroku SOKiK z dnia 5.10.2005 r., w sprawie o sygn. akt XVII AmC 20/05, poz. 642 rejestru postanowień. Strona wskazała, że przyrównywane postanowienia nie wywołują takich samych skutków, w szczególności negatywnego skutku w postaci dezinformacji w zakresie ewentualnych zmian wysokości opłat, które powinien ponosić student. W ocenie Uczelni, UOKiK nie dokonał koniecznej analizy przedmiotowych skutków w odniesieniu do praktyk faktycznie stosowanych w Uczelni oraz okoliczności wprowadzenia przez nią nowej opłaty. Strona stwierdziła, że w odniesieniu do studentów (...) nie występuje i nigdy nie występowała sytuacja, w której konsument nie jest indywidualnie informowany o wprowadzonych zmianach opłat, gdyż informację w tym przedmiocie otrzymuje na stronie internetowej Uczelni za pośrednictwem indywidualnego konta.

W odpowiedzi na powyższy zarzut Prezes Urzędu stwierdził, że w jego ocenie w kwestionowanych regulacjach umownych oraz w klauzuli wpisanej do rejestru jednakowo przewidziano, że zmiana umowy jest skuteczna z dniem podania po publicznej wiadomości ogłoszenia władz Uczelni. Zdaniem organu, możliwość uznania tożsamości porównywalnych postanowień istnieje bez względu na faktyczny sposób wykonywania umów przez przedsiębiorcę, dlatego też dopóki przedsiębiorca stosuje postanowienie tożsame z wpisanymi do rejestru, dopóki istnieje ryzyko, że będzie także w praktyce wykonywania umów z konsumentami stosował regulacje kwalifikowane jako niedozwolone postanowienia umowne. Z tego względu takie działanie należy zakwalifikować jako naruszające zbiorowe interesy konsumentów.

Analizę przedmiotu i funkcji postępowania w sprawie o uznanie postanowień wzorca umów za niedozwolone oraz skutków wpisu postanowienia do rejestru niedozwolonych postanowień umownych, unormowanych w art. 479⁴³ k.p.c. przeprowadził Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 13 lipca 2006 r., III SZP 3/06 - OSNP 2007/1-2/35. W uchwale

tej SN stwierdził, że stosowanie postanowień wzorców umów o treści tożsamej z treścią postanowień uznanych za niedozwolone prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w Warszawie - Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów i wpisanych do rejestru, o którym mowa w art. 479⁴⁵ § 2 k.p.c., może być uznane w stosunku do innego przedsiębiorcy za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów (art. 23a ust. 2 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o ochronie konkurencji i konsumentów, jednolity tekst: Dz. U. z 2003 r. Nr 86, poz. 804 ze zm.). Wyrażony w powyższej uchwale pogląd jest przyjmowany w orzecznictwie (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 kwietnia 2011 r., III SK 44/10 - Lex nr 1027693, w którym SN przyjął, że zmiana wzorca przy zachowaniu identyczności zakwestionowanego wcześniej postanowienia nie wpływa - z uwagi na treść art. 24 ust. 2 pkt 1 ustawy z 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów - na możliwość zastosowania tego przepisu).

W ocenie Sądu słuszne jest w tym zakresie stanowisko Prezesa UOKiK, iż dla uznania, że klauzula stanowiąca przedmiot postępowania przez Prezesem UOKiK oraz klauzula wpisana do Rejestru są tożsame w treści, nie jest konieczna identyczność porównywanych postanowień. Zabiegi stylistyczne polegające na przestawieniu szyku zdania, zmianie użytych wyrazów, czy zastosowaniu synonimów, nie eliminują bowiem abuzywnego charakteru danego postanowienia. W celu uznania postanowień za tożsame wystarczy, żeby hipoteza klauzuli kwestionowanej w toku postępowania w sprawie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów mieściła się w hipotezie klauzuli wpisanej do Rejestru. Pogląd powyższy należy uznać za ugruntowany również w orzecznictwie. W wyroku z dnia 25 maja 2005 roku (sygn. akt XVII AmA 46/04) Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów wskazał, iż „nie jest konieczna literalna zgodność porównywanych klauzul. Głównym czynnikiem przesądzającym powinien być, zdaniem Sądu, cel jakiemu ma służyć kwestionowana klauzula. Jeśli jest on zgodny z celem utworzenia klauzuli uznanej za niedozwoloną, można uznać, iż obie są tożsame. Stanowisko to znalazło potwierdzenie w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 13 lipca 2006 roku (sygn. akt III SZP 3/06), w której Sąd podniósł, iż „stosowanie klauzuli o zbliżonej treści do klauzuli wpisanej do rejestru, która wywołuje takie same skutki, godzi przecież tak samo w interesy konsumentów, jak stosowanie klauzuli identycznej co wpisana do rejestru”.

W związku z powyższym w celu wykazania bezprawności działań przedsiębiorcy konieczne jest ustalenie, że treść postanowień zawartych w stosowanym przez niego wzorcu umowy mieści się w hipotezach klauzul wpisanych do Rejestru klauzul abuzywnych, a mianowicie kryterium tożsamości stosunków prawnych, których dotyczy klauzula kwestionowana i klauzula wpisana do rejestru, a także kryterium tożsamości treści klauzuli kwestionowanej z treścią klauzuli uznanej przez SOKiK za abuzywną. Badanie tożsamości stosunków prawnych może odbywać się w oparciu o kryterium branży, w jakiej działa przedsiębiorca, który stosuje we wzorcach umowy w obrocie konsumenckim kwestionowane postanowienie umowne oraz w jakiej działa przedsiębiorca, którego postanowienie umowne zostało wpisane do Rejestru. Przy badaniu zaś tożsamości treści klauzuli kwestionowanej z treścią klauzuli wpisanej do Rejestru należy brać pod uwagę kryterium celu, jakiemu służy kwestionowane postanowienie, kryterium kontekstu umieszczenia w rejestrze, a także kryterium podobieństwa stanu faktycznego, będącego podstawą oceny abuzywności danej klauzuli.

Zarówno kwestionowana klauzula stanowiąca element wzorca stworzonego przez odwołującego, jak i niedozwolone postanowienie umowne wpisane pod poz. 642 mają identyczne znaczenie i skutek dla konsumenta.

W ocenie Sądu, w analizowanym przypadku ewidentnie istnieje tożsamość między treścią postanowień objętych pkt II i III sentencji decyzji a treścią klauzuli wpisanej do rejestru klauzul abuzywnych, ponieważ tak samo powiązано w nich skuteczność zmiany umowy z chwilą podania do publicznej wiadomości decyzji odpowiednich władz uczelni. Stwierdzenie istnienia tej tożsamości stanowi wystarczającą przesłankę do uznania, iż doszło do naruszenia zbiorowych interesów konsumentów. Bez znaczenia pozostaje w tym zakresie kwestia praktyki przedsiębiorcy. Słusznie bowiem podniósł Prezes Urzędu, że dopóki przedsiębiorca stosuje postanowienia tożsame z wpisanymi do rejestru, dopóty istnieje ryzyko, że także w praktyce wykonywania umów z konsumentami będzie stosował klauzule abuzywne.

Stosowany we wzorcach i zawarty na jego podstawie umowach zapis sprzeciwia się pewności zawartych stosunków prawnych. Oświadczenie woli jest jednym z elementów składowych czynności prawnych. Czynność prawna najczęściej

definiowana jest poprzez „określony stan faktyczny, w skład którego wchodzi co najmniej jedno oświadczenie woli, stanowiące uzewnętrznioną decyzję podmiotu prawa cywilnego wywołania określonych skutków cywilnoprawnych, z którym to stanem faktycznym ustawa wiąże skutki wyrażone w tym oświadczeniu, a także skutki prawne oświadczeniem woli nie objęte, lecz wynikające z ustawy, zasad współżycia społecznego lub ustalonych zwyczajów”.

Przepis art. 61 k.c. mówi o oświadczeniu woli, które ma być złożone innej osobie, czyli o adresacie indywidualnym. Wyznaczenie momentu złożenia oświadczenia woli jest szczególnie ważne ze względu na doniosłość skutków prawnych, z jakimi łączy się moment zapoznania się adresata ze złożonym mu oświadczeniem woli. Doktryna przyjmuje kilka teorii złożenia oświadczenia woli: wysłania, zapoznania się i doręczenia. Kodeks cywilny przyjął ostatnią z wymienionych uznając, że momentem oświadczenia woli jest chwila doręczenia adresatowi oświadczenia w taki sposób, aby mógł zapoznać się z jego treścią. Konstrukcja art. 61 k.c. opiera się na domniemaniu prawnym: fakcie otrzymania przez adresata informacji o istnieniu oświadczenia woli skierowanej do niego i fakcie zapoznania się przez adresata z treścią doręzonego oświadczenia.

Niewystarczające jest poinformowanie o zmianach poprzez umieszczenie informacji na stronie internetowej. Taka konstrukcja niejako zmusza studentów do ciągłego śledzenia i sprawdzania, czy wysokość opłat nie uległa zmianie. Podwyżki wchodzi bowiem w życie z dniem ich ogłoszenia, a nie z dniem zapoznania się o nich przez studentów. Taki tryb postępowania nie gwarantuje możliwości skorzystania z §8 ust. 4, a nieterminowość opłat zagrożona jest odsetkami (§5 ust. 5). Ponadto Uczelnia nie dochowuje pisemnej formy zmiany umów o świadczenie usług edukacyjnych w zakresie odpłatności za usługi edukacyjne. Przy zawieraniu umów warunki takie są precyzyjnie określone w umowach, co wypełnia dyspozycje art. 160 ust. 3 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz.U. Nr 164, poz. 1365 z późn. zm.), jednakże ich zmiana następuje w formie sprzecznej z regułą wynikającą z art. 77§1 k.c.

W ramach uzasadnienia ostatniego z zarzutów odwołania Uczelnia wskazała na niezasadność wymierzenia jej kary pieniężnej. W jej ocenie, istotną okolicznością przemawiającą za odstąpieniem od nakładania kary jest znikomy wpływ sugerowanych przez Urząd naruszeń na sytuację konsumentów w okresie obowiązywania weryfikowanych zapisów, gdyż konsumenci faktycznie nie odczuli negatywnego wpływu przedstawionych działań. Równocześnie praktyki, których prawidłowość poddawana jest przez Urząd w wątpliwość przyniosły Uczelni niewielkie, wręcz znikome korzyści. Zdaniem Uczelni, także kwestia zaniechania działań uznanych przez Prezesa UOKiK za naruszające interesy konsumentów, winna mieć niebagatelne znaczenie dla wymiaru kary.

Ponadto, według strony odwołującej się, mając na uwadze całokształt działań podejmowanych przez Uczelnię, w szczególności jej aktywny udział w weryfikacji realizacji praw konsumentów i dążenie do pełnego zagwarantowania tych praw, nie ma podstaw do wyciągania względem niej negatywnych konsekwencji finansowych.

W ocenie Prezesa Urzędu kary nałożone na Uczelnię zostały zamiarkowane w sposób prawidłowy zgodnie z art. 106 ust. 1 pkt 4 uokik i z uwzględnieniem szeregu przesłanek łagodzących, tj. fakt zaniechania stosowania jednej z zarzucanych praktyk, naruszenie ustawy po raz pierwszy oraz aktywnej współpracy z Urzędem w toku postępowania.

W świetle przepisów ustawy Prezes UOKiK może nałożyć na przedsiębiorcę, w drodze decyzji, karę pieniężną w wysokości nie większej niż 10 % przychodu osiągniętego w roku rozliczeniowym poprzedzającym rok nałożenia kary, choćby nieumyślnie, dopuścił się stosowania praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów w rozumieniu art. 24 uokik. Przy nakładaniu kary istnieje zatem konieczność spełnienia przesłanek podmiotowych, tj. stwierdzenia, że naruszenie dokonane było co najmniej nieumyślnie.

Wymierzając karę Prezes UOKiK po samym uwzględnieniu jej fakultatywności, kieruje się następującymi kryteriami:

1. nie większej niż 10% przychodu osiągniętego w roku rozliczeniowym poprzedzającym rok nałożenia kary,
2. cztery przesłanki ustalania kar pieniężnych: okres, stopień oraz okoliczności naruszenia przepisów ustawy, a także uprzednie naruszenie przepisów ustawy.

Sąd podziela w tym miejscu stanowisko Prezesa UOKiK, iż nałożona kara pieniężna w sposób adekwatny uwzględnia okoliczności niniejszej sprawy, w szczególności fakt udowodnienia stosowania przez odwołującą praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, a także jej bezprawny, masowy i długotrwały (pkt I decyzji) charakter .

Prezes UOKiK wskazał, iż ustalenie kary w przedmiotowej sprawie miało charakter wieloetapowy. W pierwszej kolejności Prezes UOKiK dokonał oceny wagi stwierdzonych praktyk i na tej podstawie ustalił kwotę bazową na poziomie (...) (naruszenie z pkt I) i (...) (naruszenie z pkt II i III) przychodu osiągniętego przez odwołującą w 2011 roku, a następnie, w oparciu o zaistniałe w sprawie okoliczności mające wpływ na wysokość kary dokonał jej gradacji. Tym samym Prezes UOKiK skorzystał z zasad określonych w opublikowanych w Dzienniku Urzędowym Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów Nr 1 z dnia 31 marca 2009 roku „Wyjaśnieniach w sprawie ustalania wysokości kar pieniężnych za stosowanie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów”, które nie mają co prawda charakteru wiążącego, ale przyczyniają się do zapewnienia transparentności w zakresie metodologii ustalania wysokości kar na podstawie ustawy za ww. naruszenia.

W ocenie Sądu, kary nałożone na (...) w związku z dopuszczeniem się stosowania praktyk antykompatywnych zostały ustalone w prawidłowy sposób i – wbrew zarzutom odwołania - z uwzględnieniem zarówno szeregu przesłanek łagodzących (zaniechanie stosowania jednej z praktyk, okoliczność naruszenia ustawy po raz pierwszy, aktywna współpraca z UOKiK w toku postępowania). Kary wymierzone zaskarżoną decyzją są adekwatne do zarzuconych naruszeń uokik, nie są zbyt wygórowane, czy niewspółmierne do stopnia oraz okoliczności naruszenia przepisów ustawy. Wnosząc o jej zmianę odwołujący nie przedstawił dowodów wskazujących, że wykonanie decyzji w zakresie kary będzie niemożliwe do realizacji. Nie wykazał zmiany swojej sytuacji finansowej.

Z tych względów odwołanie należało oddalić jako bezzasadne na podstawie art. 479^{31a} § 1 k.p.c.

Uznając odwołującego za przegrywającego sprawę stosownie do przepisu art. 98 k.p.c. w związku z art. 98 § 3 k.p.c. w związku z art. 99 k.p.c. zaliczono do niezbędnych kosztów procesu poniesionych przez Prezesa UOKiK wynagrodzenie radcy prawnego należne stosownie do § 14 ust. 3 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz. U. 2013 r., nr 490 j.t.) w wysokości 360 zł.

SSO Jolanta de Heij - Kaplińska